

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

F. Eschardt del.

C. A. Rejnæs del.

J. W. Tegner & Kistebøll del. Just.

SELCHAUSDAL,

fordum Gundelved i Sælland, opført 1701.

SELCHAUSDAL,

fordum Gundetved i Sælland, opført 1701.

En særdeles smuk Egn, omtrent 600 Alen fra Lis Sø, ligger Hørrøgaarden Selchausdal i Holbæk Amt, Lyøe Herred og Sæby Sogn. Gaardens Have strøder lige op til dens Skov, som med en liden Afbrydelse strækker sig ned til Søen. Denne Gaards gamle Navn er Gundetved, hvis første Del er Mandnavnet Gunde, imedens den sidste Del Ved er tyd vad, to Vædesteder. Denne Hovedgaard forekommer allerede i første Halvdel af 14de Hundrebaar; thi Aar 1339 udstædte Matthias Jonassøn af Sundethøeth et Pantebrev til Klemens Svendsøn, Præst i Halenslev, paa Gods i Haleby, som han selv havde faaet i Pant. I Aaret 1354 gjorde Oluf Holk, Bo Falk og flere „gode Mænd“ Markskjæl imellem Gundetved og tilgrændsende Byer og Steder. Nogle Aar senere tilhørte Gaarden Peder Røpe, som 1368 „gjorde den Ed, der kaldes Laghøvd“, om alt Gundetveds Tilliggenhe i Følge Vidnesbyrd af Johannes Gørstinge, Landebommer i Sælland, og sex andre Mænd. Senere var Ditte Limbel den stærke Herre til Gundetved; han ejede denne Gaard 1390 og endnu Aar 1451. Hans Datter Fru Magbalene Limbel var gift med Jon Torbernsøn Wille, og ejede som Enke denne Gaard i Aaret 1480. Ved Giftermaal kom den senere til Witten Arenfeld. Fru Magbalenes Søn Torbern Wille, der var gift med Fru Anne Rosengaard, havde Datteren Margræte Wille, som efter sine Forældre arvede Gundetved.

Niels Henrikfen (Arenfeld) var Nogens Kansler og fik som Ejer af Gundetved i Aaret 1528 Stabsfæstelse paa det oven nævnte Laghøvdsbrev af 1368. Hans Hustru Fru Margræte Wille skal først have været Kostergiven. Deres Søn Henrik Nielsen ejede Gaarden 1559 og var i en Række

af Aar Landebommer i Sælland og som saadan en af Peder Dyes (til Giselsfeld) Dommere. Aar 1568 var han en af Boldgiftsmændene ved et Forlig imellem Tjergum Rud til Vedby og Eggert Ulfeld til Kragerup. Som Landebommer var han med at paafjende Sagen om Herlufsholm Skoles Forbegods i Aarene 1573 og 1574. Han var gift med Fru Ellen Grubbe, Datter af Sivert Grubbe til Høstrup og Fru Mette Ulfeld. Efter ham tilhørte Gundetved hans Søn Niels Henrikfen, denne Gaards sidste Ejer af Witten Arenfeld; han forstjener nærmere Omstale. I Aaret 1594 havde han en Retsdag med Christoffer Bild til Sonnerup (i Sælland), der stævned ham og flere af hans Paarørende for Kongens Kitterting i Anledning af et Skifte efter Fru Regise Grubbe, der var Erik Ugerups Enke. Nogle Aar senere, nemlig 1616, fik han en Retsdag med en af Kronens Vænder Jens Wasse i Fjendebø, en By i Sæby Sogn, der senere blev lagt under Gundetved. Striden var i sig selv ubetydelig og drejede sig om et Gærde, som Mændene i Burup By (Sæby Sogn) i langsommelig Tid skulde have luffet, men nu ikke vilde luffe. Niels Arenfeld var Rødsjer i Burup By ligesom og Fru Etobeth Sehested til Sandby, Enke efter Niels Parsberg, og Universitetet. I Marts 1617 udstædte de af Kongen udnævnte Ridsmand Knud Rud til Vedbygaard, Ditte Brahe til Væsnæs og flere et Dombrev i denne Sag, som de afsøgte, indtil Lensmanden paa Andvordstov Ebbe Munk til Hjellevro var bleven indstævnet, eftersom han paa Kronens Vegne ogsaa var Rødsjer i denne By. Paa den oven nævnte Dombrevs Vegne optraadte Tjergum Brahe til Hvedholm, den Gang Lensmand paa Sæby-

SELCHAUSDAL,

fordum Gundetved i Sølland, opført 1701.

gaard. Disse Sager vare ubehøvelige og gide intet Indblik i Niels Arenfelds sæbelige Liv, hvilket derimod er Tilfældet med følgende Sag.

I Følge kongeligt Paabud stævnebe de to Nigstraader og Ribbere, Hr. Oluf Rosenparre til Starholt og Hr. Anders Wille til Rosenbal, Niels Arenfeld for sig, efterdi han var bestykt for afskillige grove Forseelser imod det fjette Bud. Han skulde møde for dem i Kjøbenhavn, hvilket foregik den 13de Maj 1620. Da indfandt sig først Hr. Mads Pedersen, Sognepræst i Sæby, og stabsfæste sit tidligere Indlæg i Kongens Rancelli af 17de April s. A., nemlig, at Aar 1590, da Hr. Mads kom til Sæby Sogn, havde Niels Arenfeld haft en Frille ved Navn Maren Andersdatter hos sig; med hende avlede han et Barn, men stille sig saa ved hende. Hun fik imidlertid snart en Efterfølger, der hed Maren Fransdatter, og hende havde han saa længe, at hun søgte ham fem Børn, hvorpaa han, der meget yndede Afvoezling, ogsaa ljebedes ved hende og lod hende fare. Strax efter fik han en tredje, der hed Kirsten, som han maa have synet bedre om; med hende avlede han sex Børn, og hun nød hans Yndest intil sin Død. Han ventede derpaa et helt Aar, inden han udsøgte sig en ny Efterinde; dennes Navn var Margrete, og hun fik ogsaa et Barn ved ham. I en Tid af 26 Aar havde han saaledes avlet tretten Børn med fire Kvindfolk. Men det var desuden fortalt Præsten, at Niels Arenfeld før 1590 havde haft to Friller og med dem avlet Børn, af hvilke en Søn, der hed Henrik, var i Norge. Om de to sist nævnte Kvindfolk havde han ikke hørt, at nogen af dem havde været berigtiget, før de kom til Gundetved. Den teltindige og udsøvende Herremand havde siden 1590 efter Præstens Udfagn ikke været mer end to Gange til Herrens Bord, og det var for over ti Aar siden. Han havde nogle Aar tilbage ubbet sig Synsforladelse af Præsten; men Hr. Mads havde afflaaet denne Bøn, med mindre han aabenbart stod Skrifte, hvilket Bisoppen havde paalagt Præsten at gennemføre. Dernæst fremtraadte Mester Niels Christofferfen, Sognepræst til Herfølge og Sæbber og Provst i Haverstov Herred, og fremlagde sit Vidnesbyrd, skrevet den foregaaende Dag. I dette udgavde han, at, da Niels Arenfeld nogle Aar i Forevejen havde arvet Herlustrup efter salig Jomfru Thale Rosengaard og da først kom til Vollerød Sogn, fulgte med ham et Kvindfolk, som længe havde

levet med ham og var frugtommeligt; Præsten mældte ham dette og vilde vide, hvad han skulde gjøre i sig til den Sag, hvisaarsag Provsten paalagde ham strax at besøge denne Herremand og paa det ventligste advare ham om at afholde sig fra dette Kvindfolk, efterdi Loven forbød et saabant Levned; hvis hun kom til at ligge i Børselsæng, og Kirken derved led nogen Forargelse, maatte Herremanden ikke fortænke ham i, at han rettede sig efter Kirkeordbanielsen med Hensyn til Børnets Daab og Kvindfolkets Kirkegang. Han fandt sig i at sende hende bort; men paa Vejen saa hun sig nødt til at tage ind hos en Bonde, i hvis Hus hun kom til at ligge i Børselsæng; med Børnets Daab og hendes Kirkegang bar Præsten sig nu ad ligesom med andre Slægtribbørns Daab og løstgigtige Kvinders Kirkegang. Noget Tid efter indfandt sig et andet Kvindfolk, med hvem han tidligere havde avlet Børn, og da dette vilde give Forargelse, advarede Sognepræsten ham paa ny. Han fandt sig da i at sende hende bort, hvisaarsag hun seld kom til Herfølge og bad Bisoppen og Provsten om Tilbælle til at bo hos Herremanden; hun skulde saamænd nok leve christelig og ærlig; men da det ingenlunde kunde tilfædes hende, udbad hun sig, at de vilde være hende behjælpelige om en god og ventlig Afsted, hvilket Onske hun opnaaede, i det Bispen paalagde Provsten at udbirke hende en saaban Afsted hos Niels Arenfeld, hvem han end videre skulde formane til at søre sin Sag i Rade hos Kirken og siden leve et bedre Levned, da Dørligheben i mobfat Tilfælde vilde blande sig i Sagen. Med Alvor modtog han denne Paamindeelse, og „med vaade Øjne“ bekenbte han, at han af Ungdoms Vrost ikke havde levet som han borde, men herefter skulde han nok rette saabant, og han bad da Provsten om at tale sin Sag hos Bispen, at denne maatte stemme Ransleren saalunde, at Kongen vilde lade ham vederfares Naade; Ved vilde han gjøre, saaledes som han vilde ansøre for den alvøende Bud. Radderens Sacramente havde han ubbet sig; men Præsten vilde ej rælle ham det, sørend han havde forsonet sig med Kirken, som han havde forarget. Saa ofte Provsten aflagde Besøg i Kirken, indfandt Niels Arenfeld sig der, naar han var paa Herlustrup; af Præsten og hele Menigheden havde han det gode Lov, at han gerne hørte Herrens Ord og bar sig vel ad imod Menigmaand. Imod disse Vidnesbyrd gjorde Niels Arenfeld ingen Indsigelse; han tilstod sin Brøde: med nogle Kvindfolk

SELCHAU DAL,

fordum Gundetved i Sølland, opført 1701.

havde han levet i Hor og adlet afsliglige Børn, hvilke sidste han havde ladet opdrage; disse Kvindfolk havde han efter sin Paaftand ikke taget til sig for at leve usømmelig med dem, men ifkun for at de skulde „foretaa hans Hus-holdning med Brygning, Vagning, Maltgjøring m. m., ingen af dem havde han voldtaget, men de havde dertil givet ham menneskelige Aarsager“. Med Hensyn til de to første Kvindfolk, Sognepræsten beskyldte ham for, vilde han ikke hende sig skyldig, men vel med Hensyn til de andre. Han tilbyder at rette og forbedre sig baade imod Gud og Kongen. At han i mange Aar har afholdt sig fra Herrens Ord, er af den Aarsag, at han tror sig uværdig til at komme der, og Hr. Mads skal vist vidne, at han med moelige Taare baade i Kirken, og naar han besøgte Præsten, har begjæret Tilgivelse af Gud og tilførs været til Guds Ord baade hos ham og hos salig Hr. Tørgen i Vollersted og siden af begge har udbedet sig at maatte komme der igjen, efter at Prousten havde paamindest ham derom, og at han strax havde stillet sig ved den sidste af Kvinberne Margrete Sørensdatter; men Præsterne have aarfaget (undskyldt) sig med Bispens Forbud. Til Slutningen bønfaller han Rigsraaderne om at tale hans Sag hos Kongen og bede ham om Naade, i det de vel kunde tage Hensyn til hans Alderdom og store Gæld saa og hans menneskelige Brøst og hans gode Forsæt at forbedre sig. — Af „sax Naade“ tilstod Kongen ham Tilgivelse, mod at han skulde udrede en Sum Penge til et Hospital og aflægge hemmeligt Skriftemaal. — Niels Henrikken Arenfeldt forlod denne Verden i Aaret 1628. Kongen lod ham begrave paa hans Arvinges Bekostning. Gundetved solgtes da til Ernst Normand, som siden afskændte Gaarden til den kongelige Kansler Hr. Christian Friis til Kragerup, der døde i Aaret 1639. Efter ham tilhørte Gundetved Axel Juel til Bolstrup (i Hjem Herred, Nørrejylland), der var Gaardens Ejer i Aaret 1649, da han havde en Kælderstrætte med Christoffer Gjøse til Løsenbrup, Lensmand paa Sæbygaard, angaaende en Kirkevej, som sidst nævnte tilfælde med tolv Mænd havde ladet udlægge til Burup og Gjøtved Vønder over Gundetveds Grund uden Ejerens Villie, i det de gjorde Paaftand paa, at haad der tidligere var givet dem i den Pensende for noget Arbejde, de havde udført for en anden Ejer, nu skulde betragtes som deres Ret. Landsdommeren Tørgen Seefeldt havde henvist Sagen til „gode Mænds“

Afgjørelse, og Kongen bød nu i Maj 1649, at Flemming Ulfeld til Drebygaard, Lensmand paa Holbæk Slot, Christian Stekel til Vallsø, Henrik Kamel til Vællested og flere Adelsmænd skulde tage de stridende for sig og forlige dem i Mindelighed eller og paatjenbe Sagen og indsende Dommen bestreuet i Rancelliet. Axel Juel døde i Aaret 1671; men om han ejede Gundetved til sin Død, vides ikke. Gaarden tilhørte i nogen Tid den kendte Rentemester Henrik Müller, som overlod den til sin Søn Frans Müller, der var dens Ejer i Aaret 1683, da han som Selskabsfører understred en Obligation paa 400 Stetbaler, hvilken Kommerceraad Johan Finke til Skullerupholm udstædte til Kassefor i Kommercekollegiet Bertel Jensen. Han ejede Gundetved endnu i Aaret 1699.

Kort efter maa Gaarden have stiftet Ejer; thi 1701 tilhørte den Højesteretsadvokat Rancelliraad Brostrup Albertin. Den næste Ejer var Stiftsamtmand Jakob Benzon, der døde 1727, og efter ham blev Geheimeraad og Stiftamtmand i Christianssand Frederik Adeler dens Ejer; han havde den fra 1727 til 1754, hvorpaa Gaarden tilhørte Laurentius Petrus Bjørn fra 1756 til 1769, derpaa Rigsraad Schumacher til 1775, Grevinde Levehau indtil 1778, Matthias Brønstorp til 1782, og derpaa Niels Munt Krag. Den 30te Marts 1791 solgte han Gaarden for 43,000 Rdr. til Generalkrigskommissær Christian Selchau. Hovedgaardens Hartkorn var den Gang 64 Tdr. 3 Eptr. 1 Fdk. 2 Alb. Ager og Eng og 4 Tdr. 4 Eptr. 1 Fdk. 2 Alb. Skovsklyb; Vøndergøbst var 407 Tdr. 4 Eptr. 1 Fdk. 2 Alb. I Aaret 1799 fik Gaarden sit nuværende Navn, og f. A. forandreredes en Del af Hovmarken ved Møgelø med nogle af Hallsbyes Fæstjorder. Af Sæbygaardens Ejer købte Chr. Selchau 1810 Stoven Hejreberg, 50½ Tdr. Land med omt. 5 Eptr. Ager og Eng og 2 Tdr. Skovsklyds Hartkorn, og 1853 har den nuværende Ejer tilkjøbt en anden dertil hørende Skov paa 106 Tdr. Land med omt. 1 Tde. Ager og Eng og 6 Tdr. Skovsklyds Hartkorn. I Aaret 1817 døde Chr. Selchau, og hans Søn J. C. Selchau arvede Gaarden, som ved hans Død 1829 tilfaldt hans Enke Annette, født von Herbst, der 1843 overdrog den til sin Søn E. Selchau, den nuværende Ejer.

Hovedgaardens udgjør for Tiden 58 Tdr. 5 Eptr. 2 Fdk. 2 Alb. Ager

SELCHANS DAL,

fordum Gundetved i Sælland, opført 1701.

og Engø og 22 Tdr. 5 Skpr. 1 Fbd. $1\frac{1}{2}$ Alb. Skovskyls Hartorn, og hele Fladeindholdet er 953 Tdr. Land, nemlig: 400 Tdr. Land Ager og 140 Tdr. Land Eng, der drives under Gaarden, som er bortforpagtet; Agerjorberne ere mærglede og i det hele gode Hvedejorber; end videre 353 Tdr. Land Skov, især af Bøg og Eg, hvoraf 18 Tdr. Land ikke ere indfrebebe, 54 Tdr. Land Hovedgaardsjorber, der ere bortlejede, og 6 Tdr. Land, som udgjøre en bortarvefæstet Skolelod. Paa Hovedgaardens Grund findes 2 Skovfogedboliger, 2 Arbejderhuse og 14 Lejehuse. Fæstegobstet er 223 Tdr. 7 Skpr. = Fbd. $\frac{1}{2}$ Alb. Hartorn og bestaar af 35 Gaarde og 69 Huse. Af Arvefæstegods er der 88 Tdr. 5 Skpr. = Fbd. $1\frac{2}{3}$ Alb. Hartorn, nemlig 18 Gaarde og 6 Huse; desuden har Ejeren 1 Gaard i Arvefæste af Universitetsgobstet, hvilken han igjen har bortfæstet, med

Hartorn 5 Tdr. 7 Skpr. 1 Fbd. $\frac{1}{4}$ Alb. Saalebes udgjør det samlede Ager og Engø Hartorn 377 Tdr. 1 Skpe. = Fbd. 1 Alb. Siden Aaret 1852 er der desuden frafolgt til Selvejendom 4 Gaarde med 22 Tdr. 7 Skpr. 1 Fbd. $1\frac{1}{2}$ Alb. Hartorn. Vøndergobstet ligger spredt i Sæby, Vordløse, Fuglebe, Gjørlev og Finderup Sogne.

Den gamle Hovedbygning, der var opført 1701 af Brostrup Albertin og bestod af en Etage Bindingsværk med Fløje, har den nuværende Ejer 1856 ladet rebrive og i Steden opføre et Hus af røde Mursten i Renaissancestil, to Etager med Skjelder og Taarn; det er omgivet med Grave. Ladebygningerne har han tilføjet opført i Aarene 1849 til 1853 og 1860; en Del er bygget strax efter en Ibebrand i Aaret 1838.

